

Identifying and Classifying the Life priorities of National Pension Fund Retirees with an Emphasis on Family Needs

Ali Pezhhan^{1*}

Corresponding Author: Ali Pezhhan, Assistant Professor of Demography, Faculty of Social Sciences and Media, Islamic Azad University, Central Tehran Branch, Tehran, Iran.

Email: pezhhan_ali@yahoo.com

Received: 2025/10/13

Accepted: 2025/12/7

Abstract

Introduction: The global elderly population is increasing at an unprecedented rate(1). the share of people aged 60 and above is expected to rise from 12% (about 900 million) in 2015 to nearly 22% (around 2 billion) by 2050. In Iran, as the population structure moves toward middle and older age, meeting the needs and ensuring the well-being of retirees has become a major concern for policymakers. This study aims to identify and categorize the life priorities of retirees covered by the Civil Servants Pension Fund, with a special focus on family-related needs.

Method: A survey research design was employed, using a researcher-designed questionnaire as the primary data collection tool. Based on national and international comparative studies, seven major indicators of family-related needs and services were identified. The questionnaire's validity and reliability were verified through expert evaluation and statistical testing method as well as relevant statistical tests, their validity and reliability (alpha rate: 0.74) were confirmed. The study population included all retirees affiliated with the Civil Servants Pension Fund. According to Cochran's formula, 1,200 participants were selected through simple quota sampling across various provinces. Data were collected via telephone interviews.

Results: Data were analyzed at two levels: (1) the perceived importance of needs and services, and (2) the actual level of access to them. Results showed that retirees placed a high level of importance on most needs, while their actual access was significantly lower. A considerable gap was found between perceived priorities and actual access, with meaningful differences across social groups.

Conclusion: The present study showed that there is a significant gap between the family needs of the elderly, so policies to develop family needs services and strengthen economic and cultural infrastructure are necessary to improve the quality of life of the elderly in Iran.

Keywords: Retirees, Family Needs, Pension Fund, Elderly Population, Social Services, Access Gap.

شناسایی و طبقه‌بندی اولویت‌های زندگی بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری با تاکید بر نیازهای خانوادگی

علی پژوهان^{*۱}

نویسنده مسئول: علی پژوهان، استادیار جمعیت‌شناسی دانشکده علوم اجتماعی و رسانه، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی، تهران، ایران.
ایمیل: pezhhan_ali@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۹/۱۶

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۷/۲۱

چکیده

مقدمه: نسبت جمعیت بالای ۶۰ سال جهان از ۱۲ درصد (۹۰۰ میلیون نفر) به حدود ۲۲ درصد (۲ میلیارد نفر) افزایش خواهد یافت (۱). رشد تعداد بازنشستگان و سالمندان در کشور ایران با حرکت جمعیت به سمت میان‌سالی و سالمندی، همواره دغدغه سیاست‌گذاران برای تأمین نیازها و ارائه خدمات متناسب با این گروه‌های جمعیتی بوده است. این مطالعه با هدف شناسایی و طبقه‌بندی اولویت‌های زندگی بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری با تاکید بر نیازهای خانوادگی می‌باشد.

روش کار: روش اجرای این پژوهش پیمایش بوده که از ابزار پرسشنامه محقق ساخته برای آن استفاده شده است. در ابتدا و با استفاده از مطالعات تطبیقی داخلی و خارجی سعی شد تا مهم‌ترین نیازها و خدمات مربوط به افراد بازنشسته و سالخورده در حوزه نیازهای خانوادگی احصاء شده و شاخص‌های مربوط به آن شکل بگیرد. بر همین اساس ۷ گویه که مهم‌ترین نیازها و خدمات مورد نیاز سالمندان را تعیین می‌کردند شناسایی شده و پس از ارائه آن به گروه نخبگان و از روش پیش‌آزمون همچنین اخذ آزمون‌های آماری مرتبط اعتبار و روایی (میزان آلفا ۰/۷۴) آن به تأیید رسید. جامعه آماری پژوهش شامل همه بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری می‌شود. همچنین در این تحقیق و بر اساس فرمول کوکران تعداد ۱۲۰۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد که بر اساس روش نمونه‌گیری سهمیه‌ای ساده و بر اساس استان‌ها، افراد نمونه انتخاب شدند.

یافته‌ها: داده‌های پژوهش را در دو سطح اندازه‌گیری کردیم. در سطح اول میزان اولویت هر یک از ابعاد و شاخص‌های مربوط به نیازها و خدمات مدنظر قرار گرفت و در سطح دوم ما به میزان دسترسی پاسخگویان به این نیازها و خدمات پرداختیم. همان‌طور که انتظار می‌رفت، در اغلب شاخص‌ها میزان اولویت نیازها برای پاسخگویان ۹۹ درصد بسیار بالا بوده و همچنین میزان دسترسی به این نیازها نیز کمتر از میزان اولویت بوده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که شکاف قابل توجهی بین اولویت نیازها و همچنین وضعیت دسترسی به نیازها در میان بازنشستگان وجود دارد. لذا دسترسی به خدمات و نیازها در میان همه گروه‌های اجتماعی یکسان نبوده و تفاوت‌های میانگین معناداری بین گروه‌های مختلف اجتماعی وجود دارد. همچنین یافته‌ها حاکی از آن بوده که ۹۹ درصد اطمینان تفاوت میانگین معناداری بین زنان و مردان در رابطه با اولویت نیازهای خانوادگی وجود دارد. همچنین مقایسه میانگین بین این دو گروه نشان می‌دهد که اولویت این نیاز برای مردان (۰/۴) بیش از زنان (۰/۳۶) بوده است.

نتیجه‌گیری: پژوهش حاضر نشان داد که شکاف قابل توجه میان نیازهای خانوادگی سالمندان وجود دارد، لذا سیاست‌گذاری‌های توسعه خدمات نیازهای خانوادگی و تقویت زیرساخت‌های اقتصادی و فرهنگی برای بهبود کیفیت زندگی سالمندان در ایران ضروری است.

کلیدواژه‌ها: بازنشستگان، صندوق بازنشستگی کشوری، اولویت نیازها، نیازهای خانوادگی و ایران.

سالمندی و افزایش جمعیت سالمندان پدیده‌ای است که نادیده گرفتن آن می‌تواند همه جوامع از جمله ایران را با مشکلات بسیار مواجه سازد. روند رو به رشد جمعیت سالمند در سطح جهانی، یک واقعیت انکارناپذیر است که جوامع بشری را با چالش‌ها و فرصت‌های نوینی مواجه ساخته است. این پدیده جمعیتی، نه تنها ساختارهای اجتماعی و اقتصادی را تحت تأثیر قرار می‌دهد، بلکه نیازمند بازنگری در نگرش‌ها و سیاست‌های مربوط به سالمندان نیز هست. سالمندان به عنوان بخشی جدایی‌ناپذیر از جامعه، دارای حقوقی هستند که باید مورد احترام قرار گیرند و از آن‌ها محافظت شود. این حقوق، شامل حق برخورداری از یک زندگی سالم و با عزت، حق مشارکت فعال در جامعه، حق دسترسی به خدمات بهداشتی و درمانی مناسب، و حق داشتن امنیت اقتصادی و اجتماعی است.

رشد جمعیت سالمندان، یک چالش جهانی است که نیازمند توجه ویژه به حقوق و نیازهای سالمندان است. بر اساس گزارش سازمان ملل متحد، پیش‌بینی می‌شود که جمعیت سالمندان (افراد بالای ۶۰ سال) در سطح جهان تا سال ۲۰۵۰ به بیش از ۲ میلیارد نفر برسد. این افزایش جمعیت سالمند، بار سنگینی را بر دوش سیستم‌های بهداشتی و درمانی، سیستم‌های بازنشستگی، و سیستم‌های مراقبت اجتماعی خواهد گذاشت.

در ایران نیز، جمعیت سالمندان در حال افزایش است. بر اساس آمار مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۹۵، حدود ۹/۳ درصد از جمعیت ایران را سالمندان تشکیل می‌دادند. پیش‌بینی می‌شود که این رقم تا سال ۱۴۳۰ به بیش از ۲۰ درصد برسد. این تغییرات جمعیتی، نیازمند توجه جدی به مسائل و مشکلات سالمندان در ایران است (۲).

از دیدگاه سازمان بهداشت جهانی سالمندی فعال فرایند بهینه سازی فرصت‌ها برای سلامت، مشارکت و امنیت در جهت افزایش کیفیت زندگی فرد سالمند تعریف شده است. با توجه به اهمیت موضوع سالمندی فعال، نیاز به برنامه ریزی و ارائه خدمات بهداشتی و حمایت‌های مناسب برای تسهیل و افزایش کیفیت زندگی سالمندان ضروری به نظر می‌رسد. این سازمان چارچوب سیاستی سالمندی فعال را نیازمند بر سه بعد اساسی سلامت، مشارکت و امنیت می‌داند (۳). هر چند امروزه و در چند دهه گذشته برنامه‌های توسعه متنوعی در کشور به اجرا درآمده و این برنامه‌ها به میزان

های متنوعی موفقیت‌آمیز بوده و یا حتی ممکن است با شکست نیز مواجه شده باشد، اما مسئله اصلی این است که به نظر می‌رسد در چنین برنامه‌هایی توجه چندانی به بحث هرم سنی جمعیت و به‌ویژه خدمات و امکانات و برنامه‌های مرتبط با سالمندان و سالمند پسند توجه چندانی نشده است. به عبارتی، امروزه در بیشتر کشورهای جهان، مسائل اقتصادی و اجتماعی مربوط به سالمندان و افزایش هزینه‌های خدمات بهداشتی و رفاهی به‌موازات نیاز به تهیه و تدارک خدمات برای شما روزافزون آنان پیچیده تر شده است که این موضوع به برنامه ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌های جامع و دقیق نیاز دارد. مواجه با این شرایط نوظهور جمعیتی، نیازمند برنامه ریزی در بخش‌های مختلف جامعه، مانند بازار کار و ساختار خانواده، حمل‌ونقل و طراحی شهری متمایز، امکانات رفاهی و بهداشتی متناسب با آن و حتی توجه بیشتر به مسائل فراغتی سالمندان و بازنشستگان خواهد بود. جمعیت سالمندان جهان در نیم‌قرن گذشته سه برابر شده است و در پنجاه سال آینده نیز افزایش خواهد یافت. از نظر ساختار سنی، جمعیت بسیاری از کشورهای توسعه‌یافته در مرحله سالمندی است و بسیاری از کشورهای درحال توسعه نیز درحال سالمند شدن می‌باشند. در حال حاضر، جمعیت سالمند (۶۵ سال به بالا) کشورهای کمتر توسعه‌یافته، درصد کمتری از جمعیت این کشورها را تشکیل می‌دهد، درحالی‌که در کشورهای توسعه‌یافته، سالمندان سهم بیشتری از ساختار جمعیت این‌گونه کشورها را تشکیل می‌دهند؛ بنابراین، به طور طبیعی مسئولان این کشورها نیز توجه بیشتری به حل مسائل آنان دارند.

روند سالمند شدن و افزایش بازنشستگان در کشور ما نیز در حال گسترش است. سالخورده شدن جمعیت معلول سه تحول در پدیده جمعیتی است که این سه تحول در کشور ما وجود دارد که عبارت‌اند از: افزایش امید به زندگی، ورود نسل‌های انفجار مولید به سنین سالخوردگی و ثبات سطح باروری در زیر سطح جانشینی (۴). جمعیت سالمند- و به تبع آن تعداد بازنشستگان- کشور نسبت به ۳۰ سال گذشته دو برابر شده است. طبق سرشماری سال ۵۵، سه درصد جمعیت ایران را سالمندان تشکیل می‌دادند درحالی‌که این رقم در سال ۸۵ به ۷/۳ درصد افزایش یافته است. به شرط آنکه سن امید به زندگی در ایران را ۷۵ سال و آهنگ رشد جمعیت را ۱/۵ درصد در سال در نظر بگیریم، جمعیت کشور در سال ۱۴۲۰، ۱۰۷ میلیون و ۳۴۱ نفر خواهد بود که ۱۴/۷ درصد جمعیت یعنی ۱۵ میلیون و ۷۸۹ نفر

آن را سالمندان تشکیل خواهند. بنابراین می‌توان گفت تا ۲۰ سال آینده جمعیت سالمندی کشور سه برابر می‌شود. چنانچه از هم‌اکنون به فکر برنامه‌ریزی برای سالمندان برای ۲۰ سال آینده نباشیم، با یک بحران سالمندی مواجه می‌شویم (۴).

کشور ما نیز به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه، از این قضیه مستثنی نیست، به طوری که روند پیر شدن در کشور از رشد جمعیت سالمندی حکایت دارد (۵). براساس آخرین سرشماری بیش از ۶ میلیون (۸/۲٪) جمعیت ایران را افراد ۶۰ ساله و بالاتر تشکیل می‌دهند. براساس برآوردهای بین‌المللی نیز، جمعیت سالمند ایران از سال ۱۴۱۹ رشد سریع تری نسبت به سایر نقاط و حتی میانگین جهان خواهد یافت و تا سال ۱۴۲۴ از میانگین رشد جمعیت سالمند جهان و ۵ سال بعد، از آسیا نیز پیش خواهد گرفت (۶). سازمان بهداشت جهانی عمر طولانی را همانند سلامت، مسکن، رفاه اجتماعی، درآمد، آموزش، ایاب و ذهاب، تفریح، سرگرمی و اشتغال به عنوان یکی از شاخص‌های توسعه اجتماعی به حساب می‌آورد. از طرفی توجه به تمام ابعاد وجودی انسان، به ویژه سالمندان به عنوان یک قشر آسیب‌پذیر به منظور بهبود و ارتقاء کیفیت زندگی آنان مهم و ضروری است و به نظر می‌رسد یکی از عوامل تاثیرگذار بر بعد اجتماعی کیفیت زندگی سالمندان مقوله نیازهای خانوادگی باشد. چنانچه سال‌های اخیر نیازها به عنوان مقوله‌ای که به اهمیت بعد اجتماعی انسان اشاره دارد، توجه فزاینده‌ای به دست آورده است. هم‌اکنون، در کشور ایران، تعداد سالمندان و بازنشستگان بخش کمتری از جمعیت کشور را دارند، اما با توجه به آغاز مرحله انتقال ساختار سنی از جوانی به سالخوردگی و فزونی سرعت رشد جمعیت سالمند و بازنشستگان در مقایسه با رشد کل جمعیت کشور و پیش‌بینی افزایش تعداد و سهم سالخوردگان در سال‌های آتی، بر لزوم برنامه‌ریزی آینده‌نگرانه برای کنترل مسائل این گروه از جمعیت تأکید می‌شود. با افزایش شمار سالمندان و بازنشستگان، نیازهای اختصاصی آنان مانند نیازهای دارویی، نگهداری و مراقبت و ... نیز افزایش می‌یابد.

با این حال، هرگونه برنامه‌ریزی در رابطه با سالمندان و بازنشستگان باید بتواند به احصای نیازها و مطالبات و خواسته‌های آنان آغاز شود. به عبارتی این خود سالمندان و بازنشستگان هستند که باید پیش از هر چیز مسائل و مشکلات مربوط را شناسایی کرده، شیوه‌های برطرف کردن این مسائل و برآوردن نیازها را مشخص کرده و مهم‌تر از

همه در برطرف کردن این نیازها و مسائل مشارکت داشته باشند. به همین دلیل مطالعات مربوط به نیازسنجی از نیازها، خواسته‌ها مشکلات و مسائل افراد سالمند و بازنشستگان و اولویت‌بندی این نیازها و مطالبات می‌تواند به شناخت این گروه سنی در جامعه ایران کمک کند و زمینه برنامه‌ریزی برای آنان و تأمین رفاهی و اجتماعی مناسب آنان را فراهم سازد. به نظر می‌رسد چنین موضوعی یکی از مهم‌ترین حلقه‌های گمشده در پژوهش‌های مربوط به زندگی بازنشستگی در ایران است. این موضوع از آنجا اهمیت می‌یابد که با وجود ارائه برنامه‌های متنوع در زمینه بهبود کیفیت زندگی و رفاهی، در سال‌های گذشته شاهد رشد روزافزون اعتراضات و مطالبات سالمندان و بازنشستگان - واقعی و یا ذهنی - در سطح عمومی جامعه بوده ایم که تا حد زیادی می‌تواند نشان‌دهنده عدم آگاهی از مطالبات و خواسته‌های آنان و مهم‌تر از آن، راهکارها و شیوه‌های حل این مسائل باشد.

موضوع بازنشستگی و سالمندی همبسته و با هم عجین‌اند و بازنشستگان به عنوان عمده‌ترین حقوق‌بگیران صندوق بازنشستگی کشوری مطرح هستند اما پرواضح است که حقوق‌بگیران صندوق بازنشستگی صرفاً این قشر نیستند بلکه افراد متوفی - که اکنون فرزندان و یا همسران و اقارب آنان وظیفه بگیرند - و افراد کارافتاده را نیز شامل می‌شود. باین‌حال تأکید این پژوهش، بر بازنشستگان است. با عنایت به مسائل مطرح‌شده محقق درصدد است تا به سوالات زیر پاسخ دهد.

• مهم‌ترین اولویت‌های نیازهای خانوادگی بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری کدام‌اند؟

• چه تفاوت‌ها و مشابهت‌هایی بین گروه‌های مختلف نیازهای خانوادگی در رابطه با اولویت‌بندی نیازها و مطالبات و خواسته‌های بازنشستگان و وظیفه‌بگیران صندوق بازنشستگی کشوری وجود دارد؟

پیشینه تحقیق و مبانی تجربی

پژوهش‌های اجتماعی نشان می‌دهد که بازنشستگی تنها یک تغییر اقتصادی نیست، بلکه یک گذار اجتماعی و هویتی محسوب می‌شود. بسیاری از مطالعات (نظیر پژوهش‌های جامعه‌شناختی دهه‌های اخیر ایران و جهان) تأکید می‌کنند که با ورود فرد به بازنشستگی، تعاملات خانوادگی او افزایش می‌یابد و در نتیجه، نیازهای او نیز در حوزه‌های زیر پررنگ‌تر می‌شود: نیاز به حمایت عاطفی از سوی همسر و فرزندان، نیاز به حفظ جایگاه و نقش اجتماعی در خانواده،

از: سلامتی، داشتن ارتباطی خوب با خانواده و امنیت مالی. همچنین بورگلین و همکاران (۲۰۰۵) در مطالعه‌ای به بررسی تجربه کیفیت زندگی در بین سالمندان از طریق روش پدیدار شناختی و مصاحبه کیفی پرداخته‌اند. در این تحقیق نتایج نشان داده است که تصویر از خود و برخورداری از جایگاه مهم و بالارزش، بر کیفیت زندگی سالمندان تأثیر دارد (۹). براساس گزارش مرکز پژوهش‌ها - حمایت از نیازها و حقوق سالمندان (۲۰۲۱) جمعیت سالمندان در هندوستان طی دو دهه گذشته به شکل چشمگیری افزایش داشته است به‌طوری‌که در سال ۲۰۱۱ بیش از ۱۰۴ میلیون از جمعیت کشور را سالمندان تشکیل می‌دهد و این رقم در سال ۲۰۲۶ به ۱۷۳ میلیون نفر خواهد رسید. طی سال‌های و به‌واسطه تغییرات سریع در سناریوهای اجتماعی-اقتصادی و جمعیتی دستاوردهای علم پزشکی، نرخ افزایش سواد، سرعت‌بالای صنعتی شدن، مهاجرت جمعیت جوان تر، رشد محبوبیت خانوارهای هسته‌ای و شکسته شدن نظام خانواده گسترده، نیم‌رخ کهن‌سالی به شکل تعجب‌آوری تغییر کرده است. به همین دلیل این پژوهش سعی داشته است تا با مروری بر سایر مطالعات و حوزه‌های پژوهش مربوط به سالمندان هم به احصای نیازهای مربوط به سالمندان هندی پرداخته و هم اینکه نیازهای سیاست‌گذاری در این حوزه را ارزیابی کند (۱۰).

نتایج مطالعات باقری و همکاران (۲۰۱۹) در کشور بریتانیا نشان می‌دهد که سالانه بر تعداد افراد سالمند در بریتانیا افزوده شده درحالی‌که میزان و نرخ امکانات و تسهیلات متناسب با نرخ رشد سالمندی افزایش پیدا نکرده است. یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در رابطه با نیازهای سالمندان مسئله امکانات درمانی و مراقبتی است. این پژوهش که با استفاده از روش فرا تحلیلی انجام شده است سعی دارد تا با استفاده از پژوهش‌های پیشین اولویت‌های سالمندان در بخش‌های مختلف را مورد ارزیابی قرار دهد. به‌رحال پژوهش‌های بسیار زیادی در کشورهای مختلف انجام شده است که هرکدام سعی داشته‌اند یک یا چند مورد از نیازها و مطالبات بازنشستگان و سیاست‌گذاری‌های لازم برای بازنشستگی را مورد مطالعه قرار دهند (۱۱). نقطه تمایز مقاله حاضر نسبت به مطالعات قبلی انجام شده در ایران، بهره‌بردن از داده‌های ملی و پوشش حداکثری از داده‌ها بازنشستگی کشوری آنهاست.

تمایل به شرکت در تصمیم‌گیری‌های خانوادگی، بررسی ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که تحقیقات گسترده و متنوعی در خصوص بازنشستگان در ایران و سایر نقاط جهان انجام گرفته است که در اینجا به برخی از این تحقیقات و مهمترین یافته‌های آن اشاره می‌کنیم. نتایج مطالعه امین جعفری (۱۳۹۴) در تحقیقی تحت عنوان «تبیین جامعه‌شناختی سالمندی پویا با تأکید بر سرمایه فرهنگی در شهر اصفهان» نشان می‌دهد که بین سرمایه فرهنگی و سالمندی پویا رابطه معنادار آماری وجود دارد و درخصوص، متغیرهای پیشینه‌ای (تاهل، شغل، درآمد، سن، مسکن و جنس) میانگین برخورداری از سالمندی پویا متفاوت نبوده است، اما در خصوص تحصیلات، میانگین برخورداری از سالمندی پویا در گروه‌های مختلف تفاوت مشاهده شده است. همچنین نتایج حاصل از مدل معادله ساختاری نشان داد که اکثر شاخص‌های تطبیقی مدل نیز مقادیر بالاتر از ۹۰٪ را نشان می‌دهند که به معنای توان مدل از فاصله گرفتن از یک مدل استقلال و نزدیک شدن به یک مدل اشباع شده بر مبنای معیارهای تعریف شده برای آنهاست. (سالمندی پویا یا فعال بر سه پایه اصلی استوار است: سلامت، مشارکت و امنیت به منظور تقویت زندگی). (۷). «بررسی سبک زندگی ارتقاء دهنده سلامت و وضعیت روانشناختی سالمندان ساکن شهرستان تبریز در سال ۱۴۰۰» انجام دادند، نتایج حاصل از تحلیل داده‌ها نشان داد سبک زندگی در میان سالمندان روستایی با شناخت ارتباط معنی‌دار و مثبتی داشت. میان سبک زندگی و افسردگی ارتباط معنی‌دار و منفی و با بهزیستی روانشناختی ارتباط معنی‌دار و مثبتی وجود داشت. در سالمندان شهری، بین سبک زندگی با شناخت ارتباط معنی‌دار آماری وجود نداشت. میان سبک زندگی با افسردگی ارتباط معنی‌دار آماری وجود نداشت. اما سبک زندگی ارتقاءدهنده سلامت با بهزیستی روانشناختی ارتباط معنی‌دار مثبتی داشت (۸).

براساس نتایج به دست آمده فلاویو و همکاران (۲۰۲۳)، ۵۷ درصد از افراد مورد مطالعه، کیفیت زندگی فعلی خود را مثبت و ۱۸ درصد آن را منفی ارزیابی کرده‌اند. کسانی که کیفیت زندگی خود را منفی ارزیابی کرده‌اند، مشکلات بیشتری از نظر سلامتی و اقتصادی داشته‌اند. بیشترین مواردی که به‌عنوان عوامل مثبت و تأثیرگذار در زندگی توسط افراد مورد مطالعه ذکر شده بود به ترتیب عبارت‌اند

روش و داده ها

هدف اصلی این پژوهش از اولویت‌بندی مطالبات، نیازها و خواسته‌های بازنشستگان است، لذا روش اصلی ما در این پژوهش کمی و با استفاده از روش پیمایش بوده است. با توجه به پراکندگی بسیار بالای جامعه مورد مطالعه در تحقیق حاضر، داده‌های تحقیق با استفاده از پرسشنامه و به روش پیمایش تلفنی به خاطر پراکندگی بودن جامعه آماری جمع‌آوری شده است. برای احصا اولیه نیازها و مطالبات و شیوه‌های اولویت‌بندی مطالبات پاسخگویان از مطالعات پیشین و خارجی استفاده شده است.

باتوجه به موضوع تحقیق و وسعت مکانی از نمونه‌گیری احتمالی و روش سهمیه‌بندی ساده بر مبنای استان استفاده شده است. به این صورت که در مرحله اول به میزان سهم هر استان از بازنشستگان صندوق کشوری، تعداد نمونه را انتخاب شده است. پس از آن و بر اساس تعداد سهم در هر استان به صورت تصادفی نمونه‌ها انتخاب شده‌اند. همچنین بر اساس طبقه‌بندی خوشه‌ها به چهار منطقه

که بر اساس شاخص‌های توسعه یافتگی احصا شده است. برای نمونه‌گیری خوشه‌ای چند شاخص که معرف سطح توسعه یافتگی استان‌ها باشد، بر اساس سرشماری سال ۱۳۹۵ انتخاب شدند، شامل: اندازه خانوار، درصد شهرنشینی، وضعیت سواد، ضریب نفوذ اینترنت (از داده‌های مرکز آمار ایران)، هزینه سالانه خانوار (هزینه کل شهری از طرح آمارگیری هزینه و درآمد خانوار)، (شهریور و ستایی در سال ۱۳۹۸)، (۵). این پنج متغیر در مجموع یک فاکتور یا عامل را می‌سازند که معرف سطح توسعه یافتگی اقتصادی هر استان است. پایین بودن اندازه خانوار، پایین بودن بی‌سوادی، بالا بودن شهرنشینی و نفوذ اینترنت و هزینه سالانه خانوار می‌توانند نشانگر سطح متفاوت اقتصادی و اجتماعی استان‌ها باشند؛ در نهایت برحسب تحلیل فاکتورها استان‌های کشور در چهار طبقه‌بندی گرفته شدند. داده‌های آماری برای خوشه‌بندی استانی بر اساس آخرین یافته‌های مرکز آمار به شرح جدول زیر است.

جدول ۱: گروه‌بندی استان‌های پاسخگویان بر اساس سطح توسعه‌یافتگی

گروه (استان)	جمعیت بازنشسته	نسبت جمعیت بازنشسته از کل	تعداد نمونه
اول: هرمزگان، چهارمحال و بختیاری، ایلام، اردبیل، گلستان، کردستان، کرمان، لرستان، خراسان شمالی، آذربایجان غربی، کهگیلویه و بویر احمد، سیستان و بلوچستان	۲۶۱۸۵۳	۲۱/۴۵	۲۵۷
دوم: زنجان، آذربایجان شرقی، همدان، خوزستان، کرمانشاه، خراسان جنوبی	۲۰۲۹۳۱	۱۶/۶۲	۱۹۹
سوم: استان‌های مرکزی، مازندران، قزوین، بوشهر، فارس، خراسان رضوی و گیلان	۳۵۴۴۴۹	۲۹/۰۳	۳۴۸
چهارم شامل استان‌های تهران، البرز، اصفهان، سمنان، قم و یزد	۴۰۱۶۹۳	۳۲/۹۰	۳۹۶
جمع	۱۲۲۰۹۲۶	۱۰۰	۱۲۰۰

نکته: ابتدا در فایل اصلی، بازنشستگان اصلی فوت شده حذف شده و از نمونه حذف شده‌اند.

حجم نمونه و تجزیه و تحلیل داده‌ها

در پژوهش حاضر با توجه به تنوع طبقات و گروه‌های مختلف برای انتخاب نمونه به روش تصادفی، حجم نمونه ۱۲۰۰ نفر از بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری بوده است. بنا بر آنچه تاکنون به آن پرداخته شد منابع اطلاعاتی تحقیق حاضر از نوع منابع دست‌اول می‌باشند که توسط شماری از پاسخ‌دهندگان (بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری) که محقق آن‌ها را برمی‌گزیند جمع‌آوری و سپس با استفاده از نرم‌افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. پردازش داده‌ها در دو سطح توصیفی و تحلیلی (استنباطی) بدین‌صورت است که در بخش یافته‌های توصیفی با استفاده از جداول یک بعدی و دوبعدی به بررسی نظرات هریک از پاسخگویان پرداخته و برای نمایش بهتر این نظرات از آمارهای گرایش به مرکز (نما، میانه و میانگین) و پراکندگی (واریانس و انحراف معیار) استفاده می‌شود همچنین در بخش یافته‌های استنباطی، برای سنجش روابط و تفاوت بین متغیرها با توجه به سطح مقیاس‌های پژوهش، از آزمون‌های مناسب (همبستگی پیرسون، آزمون T، آزمون F و...) استفاده خواهد شد.

شاخص‌ها

نیازهای خانوادگی

تعریف مفهومی

نیازهای خانوادگی به موضوعات و مسائلی مربوط می‌شود که درون خانواده‌ها وجود داشته و به مسائل و مشکلات مربوط به فرزندان، همسر و دیگر اعضا خانواده، شیوه ارتباط با اعضا خانواده و همچنین وضعیت منزلت اجتماعی بازنشستگان اشاره دارد. از وظایف مهم خانواده تأمین امنیت جسمی و روحی برای هر یک از اعضاء خانواده است. تا از این طریق سلامت جسم و روح آن‌ها تضمین شود.

تأمین غذا، بهداشت و جو مناسب عاطفی و روانی شرایط را بر رشد و شکوفایی افراد فراهم می‌سازد. خانواده از لحاظ تأمین شرایط و امکانات لازم برای اعضا خود به شیوه فعالیت اقتصادی آن‌ها و گزینش شغل آن‌ها را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین خانواده با آموزش‌های مستقیم و غیرمستقیم فرآیند اجتماعی شدن فرزندان را فراهم ساخته، میزان موفقیت در امور اجتماعی را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

تعریف عملیاتی

برای تعریف نیازهای خانوادگی بازنشستگان ما ۷ گویه را در نظر گرفتیم که به‌صورت مستقیم به اولویت‌های درون خانواده‌ها مربوط می‌شد. برای سنجش این شاخص ما دو سطح سنجش در طیف لیکرت در نظر گرفتیم که در بخش اول میزان اولویت و اهمیت گویه‌ها در ۵ سطح (خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد) و وضعیت کنونی افراد در دسترسی به آن‌ها در ۵ سطح (کاملاً نامطلوب، نامطلوب، نسبتاً مناسب، مناسب و کاملاً مناسب) ارزیابی شده است:

- مسائل و نگرانی‌های مربوط به شغل فرزندان
- مسائل و نگرانی‌های مربوط به ازدواج فرزندان
- مسائل و نگرانی‌های مربوط به مسکن فرزندان
- مسائل و نگرانی‌های مربوط به تحصیلات فرزندان
- رابطه مناسب با اعضا خانواده (فرزندان، همسر، نوه و ...)
- رابطه مناسب با همسر (در صورت در قید حیات بودن)
- داشتن منزلت و آرامش در خانواده

یافته‌ها

روند ارائه داده‌ها و تحلیل و ارزیابی آن به این صورت است که در بخش اول تصویر جمعیتی پاسخگویان را ارائه داده و توصیف کرده ایم. پس از آن شاخص‌های مختلف مربوط به نیازهای خانوادگی ارائه شده است. در همین زمینه ما

برای هر شاخص دو بعد را در نظر گرفته بودیم. در بعد اول وضعیت اولویت نیازها سنجیده شده و در بعد دوم وضعیت دسترسی بازنشستگان به نیازها و خدمات اندازه گیری شده است.

یافته های توصیفی

داده ها ما نشان می دهد که ۷/۶ درصد از پاسخگویان ما کمتر از ۵۵ سال سن داشته و ۳/۳ درصد نیز ۵۵ تا ۶۵ ساله هستند. همچنین بیشترین فراوانی نیز مربوط به گروه سنی ۶۵ تا ۷۵ ساله است که ۴۲٫۵ درصد را تشکیل می دهد. ۵/۱۷ درصد از پاسخگویان نیز ۷۵ سال به بالا هستند. همچنین داده ها حاکی از آن است که ۲/۳۲ درصد از پاسخگویان ما را زنان و ۸/۶۷ درصد دیگر را مرد تشکیل می دهند. به لحاظ نسبت جنسی نیز داده ها بر اساس نسبت جنسی کل جمعیت آماری به نسبت متوازن هستند. داده ها بیانگر این است که داده های ما نشان می دهد که کمتر از یک درصد بی سواد و ۶/۶ درصد نیز دارای تحصیلات ابتدایی هستند. ۳/۵ درصد راهنمای و ۸/۱ درصد نیز تحصیلات دبیرستان دارند. همچنین ۶/۳۵ درصد از بازنشستگان نمونه ما دیپلم و ۲۳ درصد نیز فوق دیپلم بوده اند. همچنین ۳/۳۰ درصد از این پاسخگویان لیسانس بوده و ۵ درصد نیز فوق لیسانس بوده اند. در نهایت ۸/۱ درصد از پاسخگویان ما دارای تحصیلات دکتری بوده اند. داده ها نشان می دهد که ۸/۸۸ درصد از پاسخگویان ما متأهل و ۳ درصد نیز متارکه کرده اند. همچنین ۲/۷ درصد از پاسخگویان ما همسرشان فوت کرده و در نهایت ۱/۱ درصد از آن ها مجرد بوده اند. داده ها به این صورت بوده که ۸/۲۲ درصد از پاسخگویان ما کمتر از ۵ سال و ۷/۱۹ درصد نیز ۵ تا ۱۰ سال است که بازنشسته شده اند. همچنین

۸/۲۷ درصد نیز ۱۰ تا ۱۵ سال است که بازنشسته شده اند. از سوی دیگر ۶/۱۹ درصد ۱۵ تا ۲۰ سال است بازنشسته است و ۵ درصد است که ۲۰ تا ۲۵ سال است که بازنشسته شده اند. داده های ما نشان می دهد که ۶/۱۸ درصد از آن ها بعد از بازنشستگی به کار مشغول شده اند. ۶/۴۰ درصد پاسخگویان معتقدند که وضعیت مالی بعد از بازنشستگی آنان تغییر نکرده و ۴/۵۴ درصد اظهار کرده اند که وضعیت آنان بدتر شده و تنها ۵ درصد اظهار کرده اند که وضعیت مالی آنان بعد از بازنشستگی بهتر شده است. ۵/۳۴ درصد از آنان هیچ فرزند تحت تکفلی نداشته و ۶/۲۸ درصد نیز فقط یک نفر تحت تکفل آنان است. ۶/۲۱ درصد نیز دو نفر را تحت تکفل خود دارند. همچنین ۶/۹ درصد از پاسخگویان سه نفر را تحت تکفل دارند. در نهایت ۵/۵ درصد از پاسخگویان چهار نفر و بیشتر را تحت تکفل خود دارند.

یافته های تحلیلی

نیازهای خانوادگی

برای ارزیابی هر یک از مؤلفه ها و شاخص های پیش رو، ما آن ها را بر اساس دو بعد «میزان اولویت خدمات و نیازها» و «میزان دسترسی و برآورده شدن این خدمات و نیازها»، به صورت جداگانه مورد سنجش قرار داده و در نهایت تلاش کرده ایم به ارزیابی شکاف بین میزان اولویت ها و میزان برآورده شدن این اولویت ها بپردازیم.

- اولویت نیازهای خانوادگی

در این بخش به ارزیابی ده های به دست آمده در رابطه با اولویت مربوط به نیازهای خانوادگی پرداخته ایم. همان طور که داده های جدول زیر نشان می دهد برای سنجش این شاخص ما از ۷ گویه استفاده کرده ایم. داده های به دست آمده در جدول زیر ارائه شده است:

جدول ۲: گویه های مربوط به اولویت نیازهای خانوادگی پاسخگویان

میزان اولویت این خدمات و نیازها					گویه ها
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۵۱/۳	۱۵/۹	۸/۴	۷/۵	۱۶/۹	مسائل و نگرانی های مربوط به شغل فرزندان
۴۱/۱	۱۹/۷	۱۰/۴	۹/۱	۱۹/۷	مسائل و نگرانی های مربوط به ازدواج فرزندان
۴۴/۹	۱۹/۲	۱۳/۳	۸/۱	۱۴/۴	مسائل و نگرانی های مربوط به مسکن فرزندان
۳۸/۴	۱۸/۷	۱۱/۶	۱۴/۱	۱۷/۲	مسائل و نگرانی های مربوط به تحصیلات فرزندان
۷۲	۲۱/۳	۴/۵	۷	۱/۶	رابطه مناسب با اعضا خانواده (فرزندان، همسر، نوه و ...)
۶۹/۸	۲۴/۵	۴/۱	۵	۱/۲	رابطه مناسب با همسر (در صورت در قید حیات بودن)
۶۳/۱	۲۳/۴	۱۲/۵	۷	۳	داشتن منزلت و آرامش در خانواده

اظهار کرده اند که این موضوع اهمیت بالایی برای آنان دارد. در گویه بعدی رابطه مناسب با همسر ذکر شده است که کمتر از دو درصد آن را کم اهمیت دانسته و تنها ۱/۴ درصد اهمیت آن را متوسط ارزیابی کرده اند. از سوی دیگر بیش از ۹۴ درصد عنوان کرده اند که رابطه با همسر اهمیت بالایی برای آنان دارد. گویه آخر مربوط به داشتن منزلت و آرامش در خانواده است که تنها ۱ درصد اهمیت آن را کم تلقی کرده و ۵/۱۲ درصد نیز اهمیت آن را متوسط دانسته اند. از سوی دیگر ۸۶ درصد از پاسخگویان اهمیت این مقوله را بالا ارزیابی کرده اند.

وضعیت اولویت نیازهای خانوادگی و دسترسی پذیری

نیازهای خانوادگی در میان گروه های اجتماعی

همچون مؤلفه ها و شاخص های قبلی، در این قسمت ما سعی داریم تا به ارزیابی وضعیت اولویت نیازهای خانوادگی در میان گروه های اجتماعی پردازیم و این موضوع را بسنجیم که آیا بین گروه های مختلف اجتماعی تفاوت میانگین معناداری در رابطه با این شاخص وجود دارد یا خیر؟ همچون سایر مؤلفه ها و شاخص ها در این بخش قصد داریم تا به ارزیابی این امر پردازیم که آیا بین گروه های مختلف اجتماعی تفاوت میانگین معناداری در رابطه با دسترسی پذیری نیازهای خانوادگی وجود دارد یا خیر؟

اولین گویه که مربوط به مسائل مرتبط با شغل فرزندان است که حدود ۲۵ درصد میزان اهمیت آن را اندک و ۴/۸ درصد متوسط ارزیابی کرده اند. همچنین بیش از ۶۷ درصد نیز اظهار کرده اند که این موضوع برای آنان از اهمیت بالایی برخوردار است. مسئله مربوط به ازدواج فرزندان نیز به این صورت بوده که حدود ۲۹ درصد اهمیت آن را پایین ارزیابی کرده و ۴/۱۰ درصد نیز آن را متوسط دانسته اند. از سوی دیگر بیش از ۶۰ درصد اظهار کرده اند که ازدواج فرزندان یکی از مهم ترین مسائل آنان بوده است. مسئله مسکن فرزندان موضوع گویه بعدی بوده است که بیش از ۲۲ درصد آن را کم اهمیت دانسته و ۳/۱۳ درصد نیز اهمیت آن را متوسط ارزیابی کرده اند. از سوی دیگر ۶۴ درصد افراد نیز اظهار کرده اند که مسئله برای آنان اهمیت بالایی دارد. نگرانی مربوط به تحصیل فرزندان نیز در گویه چهارم مطرح شده که بیش از ۳۱ درصد اهمیت آن را اندک دانسته و ۶/۱۱ درصد نیز میزان آن را متوسط ارزیابی کرده اند؛ اما بیش از ۵۷ درصد نیز اظهار کرده اند که این مسئله اهمیت بالایی برای آنان داشته است.

در گویه بعدی رابطه مناسب افراز بازنشسته با اعضا خانواده سنجیده شده است که حدود ۵/۲ درصد اهمیت آن را پایین دانسته و تنها ۵/۴ درصد گفته اند که این مسئله اهمیت متوسطی برای آنان دارد. از سوی دیگر بیش از ۹۳ درصد

جدول ۳: آزمون تفاوت میانگین گروه های اجتماعی در رابطه با اولویت نیازهای خانوادگی و دسترسی پذیری اولویت نیازهای خانوادگی پاسخگویان

متغیر	میانگین	سطح معناداری	آماره (آزمون T و F)	میانگین	سطح معناداری	آماره (آزمون T و F)
جنس	زن	۳/۷۶	/۰۰۰	۴/۷۳۹	/۰۰۱	۳/۴۱۲
	مرد	۴/۰۸		۲/۶۸		
	کمتر از ۵۵ سال	۴/۱۳		۳/۲۰		
	۵۵ تا ۶۵ سال	۴/۲۴		۳/۰۶		
سن	۶۵ تا ۷۵ سال	۳/۹۰	/۰۰۰	۲۴/۹۹۱	/۰۲	۳/۲۱۶
	۷۵ سال به بالا	۳/۵۱		۳/۲۲		
	متأهل	۴/۰۹		۳/۳۲		
	متارکه	۳/۲۸		۳/۲۷		
وضعیت تأهل	فوت همسر	۳/۲۶	/۰۰۰	۵۴/۹۰۵	/۰۰۰	۳۳/۲۹۸
	مجرد	۱		۲/۶۸		
				۱		

۱/۲۴۵	/۲۶۹	۳/۲۰	۱,۶۳۰	/۱۱۲	بی سواد	۴	تحصیلات
		۳/۰۶			ابتدایی	۳/۸۵	
		۳/۲۵			راهنمایی	۳/۷۶	
		۳/۱۴			دبیرستان	۳/۹۵	
		۳/۲۶			دیپلم	۳/۹۹	
		۳/۱۴			فوق دیپلم	۳/۸۷	
		۳/۱۳			لیسانس	۴/۱۲	
		۳/۲۳			فوق لیسانس	۳/۹۵	
/۴۱۳	/۸۷۱	۳/۷۱	۱۲,۱۵۹	/۰۰۰	دکتری	۳/۸۵	تعداد سالهای بازنشستگی
		۳/۱۱			کمتر از ۵ سال	۴/۲۷	
		۳/۱۵			۵ تا ۱۰ سال	۴/۱۴	
		۳/۲۴			۱۰ تا ۱۵ سال	۳/۹۶	
		۳/۱۸			۱۵ تا ۲۰ سال	۳/۷۹	
		۳/۲۱			۲۰ تا ۲۵	۳/۴۱	
		۳/۱۸			۲۵ تا ۳۰	۳/۳۴	
		۳/۲۲			بیشتر از ۳۰ سال	۳/۳۱	
۱/۹۶۰	/۰۵	۳/۳۱	/۸۹۱	/۳۷۳	بله	۳/۹۱	اشتغال بعد از بازنشستگی
		۳/۱۶			خیر	۳/۹۸	
		۳/۲۸			صفر	۳/۵۱	
		۳/۲			یک نفر	۴/۰۷	
		۳/۱۱			دو نفر	۴/۳۲	
		۳/۰۴			سه نفر	۴/۶۰	
		۲/۸۶			چهار نفر و بیشتر	۴/۴۹	
		۳/۲۱			۵ میلیون و کمتر	۳/۹۸	
۸,۴۵۷	/۰۰۰	۳/۳۲	۳,۷۶۹	/۰۰۹	۵ تا ۷ میلیون	۴/۰۲	درآمد خانوار
		۳/۳۲			۷ تا ده میلیون	۴/۰۶	
		۳/۸۶			بیشتر از ده میلیون تومان	۳/۵۵	
		۳/۱۰			شهر مرکز استان	۳/۹۰	
		۳/۲۸		/۰۱	یکی از شهرستان‌های استان	۴/۰۴	محل سکونت
		۳/۳۶			روستا	۴/۲۷	
		۳/۰۵			منطقه یک	۴/۱۸	
۲۷/۰۱۲	/۰۰۰	۳/۳۲	۷,۵۰۳	/۰۰۰	منطقه دو	۳/۹۹	منطقه
		۳/۵۳			منطقه ۳	۴/۰۳	
		۲/۸۹			منطقه ۴	۳/۷۸	

علی پژوهان

دسترسی به نیازهای خانوادگی وجود دارد. همچنین مقایسه میانگین بین مردان و زنان نشان می دهد که زنان با میانگین ۲۷/۳ از ۵ وضعیت مناسب تری نسبت به مردان با میانگین ۶۸/۲ دارند. در مورد مقوله سن نیز داده ها معنادار بوده است به طوری که به احتمال ۹۵ درصد اطمینان تفاوت میانگین معناداری دسته کم بین دو گروه سنی در رابطه با دسترسی به نیازهای خانوادگی وجود دارد.

دسترسی پذیری نیازهای خانوادگی

پس از ارزیابی وضعیت اولویت مربوط به نیازهای خانوادگی، در ادامه به دسترسی پذیری به این نیازها پرداخته و سپس وضعیت آن در میان گروه های مختلف اجتماعی را بررسی خواهیم کرد.

داده های جدول بالا نشان می دهد که ۹۹ درصد اطمینان تفاوت میانگین معناداری بین زنان و مردان در رابطه با اولویت نیازهای خانوادگی وجود دارد. همچنین مقایسه میانگین بین این دو گروه نشان می دهد که اولویت این نیاز برای مردان (۰/۴) بیش از زنان (۷۶/۳) بوده است. در مورد گروه های سنی هم داده های ما نشان می دهد که به احتمال ۹۹ درصد اطمینان دسته کم بین دو گروه سنی تفاوت میانگین معناداری در رابطه با اولویت نیازهای خانوادگی وجود دارد.

اولین ردیف این جدول مربوط به متغیر جنس است که داده های ما نشان می دهد به احتمال ۹۹ درصد اطمینان تفاوت میانگین معناداری بین زنان و مردان در رابطه با

جدول ۴: گویه های مربوط به دسترسی پذیری نیازهای خانوادگی پاسخگویان

وضعیت کنونی شما در زمینه دسترسی و تأمین					گویه ها
این خدمات و نیازها					
کاملاً نامطلوب	نامطلوب	نسبتاً مناسب	مناسب	کاملاً مناسب	
۲۵/۵	۲۵/۶	۲۰/۵	۱۷/۶	۱۰/۸	مسائل و نگرانی های مربوط به شغل فرزندان
۲۰/۲	۲۳/۱	۲۲/۸	۲۰/۲	۱۳/۶	مسائل و نگرانی های مربوط به ازدواج فرزندان
۲۳/۸	۲۶/۷	۱۸/۷	۲۰	۱۰/۸	مسائل و نگرانی های مربوط به مسکن فرزندان
۹/۹	۱۴/۵	۲۴/۲	۳۷/۳	۱۴/۱	مسائل و نگرانی های مربوط به تحصیلات فرزندان
۱	۲/۳	۱۶/۳	۳۶/۷	۴۳/۷	رابطه مناسب با اعضا خانواده (فرزندان، همسر، نوه و ...)
۱	۱/۸	۱۵/۶	۳۶/۹	۴۴/۸	رابطه مناسب با همسر (در صورت در قید حیات بودن)
۱/۱	۲	۲۲/۶	۴۲	۳۲/۴	داشتن منزلت و آرامش در خانواده

است که حدود ۲۵ درصد وضعیت خود در این زمینه را بد ارزیابی کرده و ۲/۲۴ درصد نیز آن را متوسط ارزیابی کرده اند. همچنین بیش از ۵۱ درصد اظهار کرده اند که نگرانی چندانی در زمینه تحصیل فرزندان خود ندارند. گویه بعدی مربوط به رابطه مناسب با اعضا خانواده است که تنها ۳/۳ درصد آن را نامناسب دانسته اند و ۳/۱۶ درصد نیز این رابطه را نسبتاً مناسب ارزیابی کرده اند. سایرین اظهار کرده اند که رابطه مناسبی با اعضا خانواده دارند.

در مورد رابطه مناسب با همسر نیز داده ها به این صورت بوده که کمتر از ۳ درصد رابطه خود را نامناسب ارزیابی کرده و ۶/۱۵ درصد نیز آن را نسبتاً مناسب ارزیابی کرده اند. سایر پاسخگویان اظهار کرده اند در این زمینه وضعیت مطلوبی دارند. در نهایت و در رابطه با منزلت و آرامش در خانواده تنها ۳ درصد وضعیت را بد دانسته و ۶/۲۲ درصد نیز آن را متوسط ارزیابی کرده اند. حدود ۷۵ درصد نیز وضعیت

همان طور که مشاهده می شود در گویه اول که مربوط به شغل فرزندان است ۵۱ درصد وضعیت آن را کاملاً نامطلوب و یا نامطلوب ارزیابی کرده و ۵/۲۰ درصد نیز نسبتاً مناسب دانسته اند. از سوی دیگر بیش از ۲۸ درصد معتقد بوده اند که وضعیت آن ها در این زمینه خوب بوده است. در گویه مربوط به ازدواج فرزندان، بیش از ۴۳ درصد وضعیت برآورده شدن این مسئله را نامناسب دانسته و ۸/۲۲ درصد نیز آن را نسبتاً مناسب دانسته اند. از سوی دیگر حدود ۳۴ درصد اعتقاد داشته اند که وضعیت آنان در این زمینه مناسب و یا کاملاً مناسب بوده است. گویه بعدی مربوط به مسکن فرزندان است که بیش از نیمی از پاسخگویان آن را مسئله ای حاد در زندگی خانوادگی خود دانسته و ۷/۱۸ درصد نیز وضعیت را نسبتاً مناسب دانسته اند. از سوی دیگر حدود ۳۱ درصد وضعیت مسکن فرزندان خود را خوب ارزیابی کرده اند. نگرانی های مربوط به تحصیلات فرزندان مقوله بعدی

منزلت و آرامش در خانواده را مطلوب دانسته اند.

اولویت نیازهای معیشت

شاخص بعدی که مورد ارزیابی قرار گرفته است مسئله معیشت بازنشستگان است و همچون شاخص های قبلی

در این قسمت نیز ما معیشت را از دو بعد اولویت نیازهای معیشت و میزان دسترسی به نیازهای معیشت بازنشستگان مورد ارزیابی قرار داده ایم. در جدول زیر گویه های مربوط به اولویت نیازهای معیشت مورد سنجش قرار گرفته است.

جدول ۵: گویه های مربوط به اولویت نیازهای معیشتی پاسخگویان

میزان اولویت این خدمات و نیازها					گویه ها
خیلی زیاد	زیاد	متوسط	کم	خیلی کم	
۴۶/۱	۲۵/۹	۲۵/۱	۲/۱	۸.	تأمین مناسب نیازهای غذایی، میوه و ...
۳۲/۷	۲۹	۲۸/۲	۷/۵	۲/۷	پرداخت قبوض
۳۲/۳	۲۴/۶	۳۳/۵	۷/۹	۱/۶	حمل و نقل مناسب و ارزان قیمت
۴۲/۳	۱۳	۲۰/۲	۸/۱	۱۶/۳	داشتن پسانداز مناسب

برای سنجش این شاخص ما ۴ گویه ارائه کرده ایم. در گویه اول تأمین مناسب نیازهای غذایی و .. ارزیابی شده است. تنها کمتر از سه درصد این امر را کم اولویت دانسته و ۱/۲۵ درصد نیز میزان اولویت آن را متوسط دانسته اند. از سوی دیگر بیش از ۷۰ درصد اظهار کرده اند که این مقوله برای آنان در اولویت بالایی قرار دارد. در مورد پرداخت قبوض نیز داده ها نشان می دهد که ۱۰ درصد اولویت پائینی برای آن قائل بوده و ۲/۲۹ درصد نیز آن را در اولویت متوسط قرار داده اند. از سوی دیگر بیش از ۶۰ درصد اولویت آن را بالا ارزیابی کرده اند. حمل و نقل نیز گویه بعدی است که کمتر از ده درصد برای آن اولویت پائینی قائل بوده و ۵/۳۳ درصد نیز آن را متوسط ارزیابی کرده اند. همچنین حدود ۵۷ درصد نیز میزان اولویت آن را بالا دانسته اند. در نهایت داشتن پس انداز مناسب است که حدود ۲۵ درصد برای آن اولویت پائینی قائل بوده و ۲/۲۰ درصد نیز اولویت

آن را متوسط ارزیابی کرده اند. از طرف دیگر ۵۵ درصد از پاسخگویان اظهار کرده اند که این مقوله برای آنان از اولویت بالایی برخوردار است. در ادامه وضعیت کلی این شاخص ارائه شده است:

اولویت نیاز معیشت و دسترسی پذیری نیازهای معیشت

در میان گروه های اجتماعی

در این قسمت ما به آزمون این امر پرداخته ایم که آیا بین گروه های مختلف اجتماعی تفاوت معناداری در رابطه با وضعیت اولویت معیشت برای بازنشستگان وجود دارد یا خیر؟ همچنین طبق روند پژوهش، در این بخش به ارزیابی این موضوع پرداخته ایم که آیا بین گروه های مختلف اجتماعی تفاوت میانگین معناداری در رابطه با دسترسی پذیری به نیازهای معیشتی بازنشستگان وجود دارد یا خیر؟ جدول زیر به پرسش ما در این زمینه پاسخ داده است:

جدول ۶: آزمون تفاوت میانگین گروه های اجتماعی در رابطه با اولویت نیازهای معیشتی و دسترسی نیازهای معیشتی پاسخگویان

متغیر	میانگین	سطح معناداری	آماره (آزمون T و F)	میانگین	سطح معناداری	آماره (آزمون T و F)
جنس	زن	۳/۸۸	/۵۱۶	۲/۷۳	/۱۳۹	۱/۴۸۲
	مرد	۴		۲/۸۴		
	کمتر از ۵۵ سال	۳/۷۱		۲/۹۶		
سن	۵۵ تا ۶۵ سال	۳/۹۵	/۲۴۱	۲/۷۰	/۱۳۳	۱/۸۶۷
	۶۵ تا ۷۵ سال	۳/۸۷		۲/۸۵		
	۷۵ سال به بالا	۳/۸۸		۲/۸۰		
	متاهل	۳/۸۸		۲/۸۳		
وضعیت تأهل	متارکه	۴	/۴۴۳	۲/۶۳	/۲۱۲	۱/۵۰۵
	فوت همسر	۳/۸۴		۲/۶۳		
	مجرد	۴/۳۰		۲/۴۶		

متغیر	میانگین	سطح معناداری	آماره (آزمون T و F)	میانگین	سطح معناداری	آماره (آزمون T و F)
بی سواد	۴/۲۰			۲/۷۰		
ابتدایی	۳/۹۶			۲/۴۶		
راهنمایی	۳/۹۲			۲/۷۷		
دبیرستان	۴/۳۰			۳/۱۴		
دیپلم	۳/۸۳	۱/۹۹	۱,۳۸۵	۲/۹۲	۰/۶۸	۱/۸۲۶
فوق دیپلم	۳/۸۰			۲/۸۱		
لیسانس	۳/۹۱			۲/۷۴		
فوق لیسانس	۳/۹۸			۲/۸۹		
دکتری	۴/۲۸			۳/۰۴		
کمتر از ۵ سال	۳/۸۰			۲/۸۲		
۵ تا ۱۰ سال	۳/۹۶			۲/۷۸		
۱۰ تا ۱۵ سال	۳/۸۹			۲/۸۶		
۱۵ تا ۲۰ سال	۳/۹۱	۸۰۳/	۷۱۴/	۲/۷۵	۷۰۷/	۶۲۹/
۲۰ تا ۲۵	۳/۸۲			۲/۷۹		
۲۵ تا ۳۰	۴/۰۵			۲/۶۵		
بیشتر از ۳۰ سال	۳/۹۵			۲/۵۰		
بله	۳/۹۰	۸۰۳/	۲۴۹/	۲/۸۳	۸۰۳/	۳۳۰/
خیر	۳/۸۸			۲/۸۱		
صفر	۳/۸۸			۲/۸۴		
یک نفر	۳/۹۶			۲/۷۸		
دو نفر	۳/۸۵	۶۳۱/	۶۴۵/	۲/۹۵	۷۴۹/	۶/۶۶۴
سه نفر	۳/۸۲			۲/۸۰		
چهار نفر و بیشتر	۳/۹۳			۲/۱۵		
۵ میلیون و کمتر	۳/۸۴		۴۴۷/	۲/۹۲		
۵ تا ۷ میلیون	۳/۸۹			۲/۷۸		
۷ تا ده میلیون	۳/۹۳	۷۱۹/		۳	۰۰۰/	۵/۲۱۸
بیشتر از ده میلیون تومان	۳/۷۸			۳/۳۳		
شهر مرکز استان	۴/۰۲			۲/۶۷		
یکی از شهرستان های استان	۳/۷۵	۰۰۰/	۹/۴۴۳	۲/۹۵	۰۰۰/	۹/۱۲۶
روستا	۳/۷۸			۲/۹۶		
منطقه یک	۳/۶۸			۲/۸۳		
منطقه دو	۴/۰۱			۲/۶۸		
منطقه ۳	۳/۷۰	۰۰۰/	۱۵/۶۵۳	۳/۱۹	۰۰۰/	۲۴/۱۳۴
منطقه ۴	۴/۱۳			۲/۵۱		

به طوری که به احتمال ۹۹ درصد اطمینان دسته کم بین دو گروه از متغیر محل سکونت تفاوت میانگین معناداری در رابطه با اولویت نیاز معیشت وجود دارد. اولین تفاوت معنادار

همان طور که داده های جدول هم نشان می دهد تنها بین دو گروه تفاوت میانگین معناداری مشاهده شد. اولین تفاوت معنادار مربوط به متغیر محل سکونت است

مربوط به تعداد فرزندان تحت تکفل است. همان‌طور که داده‌ها نشان می‌دهد به احتمال ۹۹ درصد اطمینان دسته کم بین دو گروه از متغیر تعداد فرزندان تحت تکفل تفاوت میانگین معناداری در رابطه با میزان دسترسی به نیازهای

معیشتی وجود دارد.

دسترسی پذیری نیازهای معیشت

علاوه بر اولویت‌سنجی نیاز معیشت، در این قسمت وضعیت دسترسی به این نیازها نیز مورد سنجش قرار گرفته است:

جدول ۷: گویه‌های مربوط به دسترسی پذیری نیازهای معیشتی پاسخگویان

گویه‌ها	وضعیت کنونی شما در زمینه دسترسی و تأمین این خدمات و نیازها			
	کاملاً نامطلوب	نامطلوب	نسبتاً مناسب	مناسب
تأمین مناسب نیازهای غذایی، میوه و ...	۵/۵	۲۳/۴	۳۲/۷	۲۸/۶
پرداخت قبوض	۴/۵	۲۴/۶	۳۵/۶	۲۶/۸
حمل‌ونقل مناسب و ارزان قیمت	۱۰/۸	۲۵/۲	۳۵	۲۰/۷
داشتن پسانداز مناسب	۲۷/۷	۳۱/۲	۲۳/۵	۱۱/۹

گویه اول مربوط به تأمین مناسب نیازهای غذایی است که حدود ۳۰ درصد وضعیت آن را نامناسب دانسته و ۷/۳۲ درصد نیز آن را متوسط ارزیابی کرده‌اند. از سوی دیگر حدود ۳۸ درصد اظهار کرده‌اند که وضعیت آن‌ها در این زمینه مطلوب بوده است. در رابطه با پرداخت قبوض نیز داده‌ها نشان می‌دهد که ۲۹ درصد آن را نامناسب دانسته و ۶/۳۵ درصد نیز تا حدی مناسب ارزیابی کرده‌اند. همچنین ۳۵ درصد اعتقاد داشته‌اند که وضعیت آنان در این زمینه مطلوب بوده است.

گویه سوم که مربوط به حمل‌ونقل است نشان می‌دهد که ۳۶ درصد وضعیت را بد توصیف کرده و ۳۵ درصد نیز آن را متوسط دانسته‌اند؛ اما ۲۹ درصد نیز اعتقاد داشته‌اند که وضعیت مطلوبی در این زمینه دارند. در نهایت و در رابطه با داشتن پس‌انداز مناسب داده‌ها نشان می‌دهد حدود ۵۹ درصد وضعیت خود در این زمینه را بد دانسته و ۵/۲۳ درصد نیز متوسط ارزیابی کرده‌اند. همچنین حدود ۱۸ درصد اظهار کرده‌اند که وضعیت آنان در این زمینه خوب بوده است.

بحث

هدف از این پژوهش شناسایی و طبقه‌بندی اولویت‌های زندگی بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری با تأکید بر نیازهای خانوادگی است. بر این اساس تلاش شد تا نیازها و اولویت‌های مربوط به بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری هر یک از این شاخص‌ها و مؤلفه‌ها را در دو بعد مورد سنجش قرار دادیم. در بعد اول به ارزیابی این موضوع پرداخته ایم که این شاخص‌ها و مؤلفه‌ها تا چه اندازه در

اولویت بازنشستگان قرار داشته و تا چه اندازه نیازهای آنان را شامل می‌شود. در مجموع، نتایج این پژوهش، ما را به دو گزاره زیر می‌رساند:

گزاره اول، اولویت نیازهای مربوط به پاسخگویان

شاخص نیاز خانوادگی که عمدتاً بر مسائل و نگرانی‌های مربوط به فرزندان از جمله ازدواج و تحصیل فرزندان، روابط فرد بازنشسته درون خانواده و منزلت اجتماعی آنان متمرکز می‌شود، اولویت بالایی در میان بازنشستگان به دست آورده است به‌طوری‌که حدود ۷۰ درصد اولویت بالایی (زیاد و خیلی زیاد) برای آن قائل بوده‌اند؛ اما نکته اساسی این است که واریانس بین گروه‌های اجتماعی در رابطه با این شاخص بالا بوده است و در میان بسیاری از گروه‌ها تفاوت میانگین معناداری مشاهده شده است. برای مثال گروه‌های سنی اولویت‌های متفاوتی برای نیازهای خانوادگی قائل بودند. در این رابطه گروه‌های کمتر از ۵۵ سال نیاز بیشتری نسبت به گروه‌های سنی بالاتر احساس می‌کنند. همچنین هر چه میزان سن افراد بالاتر رفته است از شدت این نیاز کمتر شده است. می‌توان دلایل زیادی برای این امر برشمرد.

اما در میان گروه‌های مربوط به وضعیت تأهل نیز داده‌ها و تفاوت میانگین‌ها معنادار بود. متأهلین با سه گروه دیگر تفاوت میانگین‌شان معنادار بوده و در همه موارد افراد متأهل دغدغه‌های خانوادگی بیشتری داشتند. این امر طبیعی است به این دلیل که معمولاً نیازهای خانوادگی مربوط به خانواده‌هایی بوده که همه اعضا خانواده حضور داشته‌اند؛ اما بیشترین تفاوت‌ها مربوط به افراد مجرد قطعی با سایر گروه‌ها است. به این دلیل که

است. مسئولیت فرزندان در خانواده به‌ویژه مسائل مربوط به ازدواج و تحصیل عمدتاً بر دوش مردان است و همین امر می‌تواند این تفاوت را توجیه کند. همچنین افراد ۵۵ تا ۶۵ سال نیز نسبت به هم‌تایان خود در گروه‌های سنی ۶۵ تا ۷۵ سال و بیشتر از ۷۵ سال دغدغه نسبتاً کمتری در این زمینه داشته‌اند. در مورد وضعیت تأهل نیز داده‌ها نشان داد بیشترین دغدغه مربوط به افراد متأهل بوده و کمترین آن مربوط به مجردهای قطعی است که امری بدیهی به نظر می‌رسد. با توجه به اینکه نیازهای خانوادگی مربوط به دغدغه فرزندان هم می‌شود داده‌های ما نشان داد که بدون فرزندها با همه گروه‌های دیگر تفاوت میانگین معناداری داشته و هر چه تعداد فرزندان تحت تکفل افزایش داشته است بر میزان دسترسی‌ها تأثیرگذار بوده و میزان دسترسی را کاهش داده است. همچنین بدیهی است که این نیازها ماهیت اقتصادی داشته و افرادی که بیشتر از ده میلیون درآمد داشته‌اند دسترسی بهتری به نیازهای خانوادگی داشته‌اند. در همین رابطه میزان دسترسی در مرکز استان نیز کمتر از مرکز شهرستان بوده است. به نظر می‌رسد گرانی مسکن و ازدواج فرزندان در کلان‌شهرها در این زمینه بی‌اثر نبوده است. همچنین در بین مناطق نیز تفاوت‌هایی مشاهده شده است. منطقه یک از منطقه ۲ و ۳ دسترسی کمتری داشته و از منطقه ۴ دسترسی بهتری دارد. منطقه ۲ نیز از منطقه ۳ کمتر و از منطقه ۴ دسترسی بیشتری داشته است. به‌طور کلی بیشترین دسترسی مربوط به منطقه ۳ و کمترین مربوط به منطقه ۴ بوده است.

نتیجه‌گیری

این پژوهش با هدف شناسایی و طبقه‌بندی اولویتهای زندگی بازنشستگان تحت پوشش صندوق بازنشستگی کشوری، با تأکید بر ابعاد نیازهای خانوادگی، به بررسی نیازها و سطح دسترسی به این خدمات پرداخت. یافته‌های تحقیق نشان داد که مسائل مرتبط با نیازهای خانوادگی بیشترین میزان اولویت را داشته و هر چند میزان دسترسی (۱۸/۳) نیز بیشترین دسترسی بوده اما هنوز شکاف بین این دو بالا بوده است. این نیازها که عمدتاً مربوط به گرانی‌های فرزندان و مسائل آنان و همچنین رابطه فرد با خانواده هست، اهمیت بالایی در میان بازنشستگان داشته است؛ اما واریانس آن در میان گروه‌ها نیز بالا بوده است. زنان

افراد مجرد نیازهای خانوادگی شامل حال آن‌ها نمی‌شود، لذا پایین بودن این شاخص برای آن‌ها بدیهی است؛ اما داده‌ها حاکی از آن بوده است که میان گروه‌های مربوط به سن بازنشستگی نیز تفاوت میانگین‌ها بالا بوده است. به‌صورت مشهودی داده‌های ما نشان داد که افراد کمتر از ۵ سال با سایر گروه‌ها تفاوت میانگین معناداری داشته‌اند و اولویت بیشتری به نیازهای خانوادگی داده‌اند. به‌طور کلی هر چه سال‌های بازنشستگی بالاتر رفته است از اولویت‌ها نیز کاسته شده است. این تحلیل با مبحث مربوط به سن بازنشستگان و اولویت نیازهای خانوادگی کاملاً همخوانی داشته است. همان‌طور که قابل پیش‌بینی بود، هر چه تعداد فرزندان تحت تکفل افزایش پیدا کرده است نگرانی‌ها و نیازهای خانوادگی نیز اولویت بیشتری یافته است. قابل پیش‌بینی است که با کاهش درآمد نگرانی‌های مربوط به اولویت نیازهای خانوادگی افزایش یافته و اولویت بیشتری پیدا کند. از همین رو بود که کمترین اولویت در میان گروه‌های درآمدی مربوط به درآمد ده میلیون به بالا بوده است. ذات بسیاری از نیازهای خانوادگی به نگرانی‌های اقتصادی مربوط می‌شود و هر چه افراد درآمد بیشتری داشته باشند از اولویت آن‌ها نیز کاسته خواهد شد. در نهایت داده‌های ما نشان داد که نیازهای خانوادگی در متغیر محل سکونت و همچنین منطقه محل سکونت تفاوت‌های معناداری با هم دارد. در رابطه با محل سکونت مرکز استان اولویت کمتری نسبت به روستا و شهرستان برای این نیازها قائل بوده است. همچنین منطقه ۴ کمترین اولویت را برای نیازهای خانوادگی نسبت به سایر مناطق داشته است که در همین زمینه هم قاب فهم است. معمولاً در کلان‌شهرها و در مناطق توسعه یافته تر هزینه‌های زندگی و به‌ویژه نیازهای فرزندان بیشتر بوده است و از این رو است که اولویت‌ها نیز در این زمینه متفاوت هستند.

گزاره دوم، دسترسی‌ها به نیازهای بازنشستگان

نیازهای خانوادگی بیشترین میزان اولویت را داشته و هر چند میزان دسترسی (۱۸/۳) نیز بیشترین دسترسی بوده اما هنوز شکاف بین این دو بالا بوده است. این نیازها که عمدتاً مربوط به گرانی‌های فرزندان و مسائل آنان و همچنین رابطه فرد با خانواده هست، اهمیت بالایی در میان بازنشستگان داشته است؛ اما واریانس آن در میان گروه‌ها نیز بالا بوده است. زنان در این زمینه دسترسی بهتری نسبت به مردان داشته‌اند و میانگین دسترسی آنان بیشتر از مردان بوده

که انتظار آن را داشتیم. هر چه تعداد فرزندان افزایش داشته باشد وضعیت معیشت با دشواری بیشتری مواجه خواهد شد و به همین دلیل کمترین دسترسی مربوط به ۴ فرزند و بیشتر بوده است. همچنین میزان درآمد نیز تأثیر واضحی بر دسترسی داشته و همان طور که مشاهده کردیم افراد بیشتر از ده میلیون بیشترین دسترسی را داشته و افراد با کمترین درآمد نیز کمترین دسترسی را. طبق روال پیشین، افراد ساکن در مراکز استان نیز دسترسی کمتری نسبت به ساکنین شهرستان داشته اند و در نهایت وضعیت بین مناطق نیز متفاوت بوده است. در همین راستا منطقه یک کمترین دسترسی و منطقه ۳ نیز بیشترین دسترسی را به نیازهای معیشتی داشته اند. داده ها نشان می دهد تفاوت میانگین معناداری بین میزان الویت نیازهای خانوادگی و دسترسی به این نیازها وجود دارد. وضعیت میانگین ها نشان می دهد که میانگین اولویت نیازها بیشتر از میانگین دسترسی ها بوده است. تفاوت میانگین بین این دو ۷۸/ محاسبه شده است.

محدودیت‌های مطالعه

از آن جا که به علت عدم دسترسی به نمونه امکان مصاحبه حضوری وجود نداشت، داده ها از طریق مصاحبه تلفنی جمع آوری شد. وبعضا به علت اینکه برخی نمونه ها دچار اختلالاتی بوده اند کمتر همکاری میکردند. همچنین عدم دسترسی به شاخصهای استاندارد جهانی نیازها و خدمات مربوط به افراد بازنشسته و سالخورده از دیگر محدودیت های این مطالعه بوده است.

سیاسگذاری

نویسنده مقاله از تمامی کسانی که بسترها و فرصتهای انجام این پژوهش را فراهم نمودند، از جمله موسسه راهبردهای بازنشستگی صبا و بازنشستگان صندوق بازنشستگی کشوری تشکر می نماید.

تعارض منافع

نویسنده اعلام می دارد که هیچ تعارض منافی وجود ندارد.

در این زمینه دسترسی بهتری نسبت به مردان داشته اند و میانگین دسترسی آنان بیشتر از مردان بوده است. مسئولیت فرزندان در خانواده به ویژه مسائل مربوط به ازدواج و تحصیل عمدتاً بر دوش مردان است و همین امر می تواند این تفاوت را توجیه کند. همچنین افراد ۵۵ تا ۶۵ سال نیز نسبت به هم تایان خود در گروه های سنی ۶۵ تا ۷۵ سال و بیشتر از ۷۵ سال دغدغه نسبتاً کمتری در این زمینه داشته اند. در مورد وضعیت تأهل نیز داده ها نشان داد بیشترین دغدغه مربوط به افراد متأهل بوده و کمترین آن مربوط به مجردهای قطعی است که امری بدیهی به نظر می رسد. با توجه به اینکه نیازهای خانوادگی مربوط به دغدغه فرزندان هم می شود داده های ما نشان داد که بدون فرزندان با همه گروه های دیگر تفاوت میانگین معناداری داشته و هر چه تعداد فرزندان تحت تکفل افزایش داشته است بر میزان دسترسی ها تأثیرگذار بوده و میزان دسترسی را کاهش داده است. همچنین بدیهی است که این نیازها ماهیت اقتصادی داشته و افرادی که بیشتر از ده میلیون درآمد داشته اند دسترسی بهتری به نیازهای خانوادگی داشته اند. در همین رابطه میزان دسترسی در مرکز استان نیز کمتر از مرکز شهرستان بوده است. به نظر می رسد گرانی مسکن و ازدواج فرزندان در کلان شهرها در این زمینه بی اثر نبوده است. همچنین در بین مناطق نیز تفاوت هایی مشاهده شده است. منطقه یک از منطقه ۲ و ۳ دسترسی کمتری داشته و از منطقه ۴ دسترسی بهتری دارد. منطقه ۲ نیز از منطقه ۳ کمتر و از منطقه ۴ دسترسی بیشتری داشته است. به طور کلی بیشترین دسترسی مربوط به منطقه ۳ و کمترین مربوط به منطقه ۴ بوده است. معیشت یکی از بالاترین شکاف های بین اولویت و دسترسی را دارا بوده است به طوری که بیشترین شکاف در این شاخص مشاهده شده است. به لحاظ رتبه در اولویت دوم قرار داشته و میانگین دسترسی آن نیز کمتر از ۳ (۸۱/۲) بوده است. این شاخص بیشتر از همه شاخص های دیگر تحت تأثیر وضعیت اقتصادی کشور به ویژه تورم بوده است. همچنین در میان برخی گروه ها نیز تفاوت های معناداری یافت شد. اولین آن ها مربوط به تعداد فرزندان تحت تکفل بود

References

1. World Health Organization. Active ageing: A policy framework. In Proceedings of the Second United Nations World Assembly on Ageing 2002, Madrid, Spain, 8-12 April 2024.
2. Pezhhan, A., Karimibakhsh, M., & Moladošt, K. Identification and classification of life priorities of retirees of the Civil Servants Pension Fund with emphasis on health services. *Journal of Gerontology*, 10(2), [Summer 2025].
3. Moshfegh, M. The elderly population of Iran up to 2026. Tehran: Tarh-e Naqd Publications.
4. Walker A., Maltby, T. Active ageing: A strategic policy solution to demographic aging in the European Union . *International journal of social welfare* 2012. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2397.2012.00871.x>
5. Nourinia, H. Survey of demands and problems of pensioners receiving benefits from the Civil Servants Pension Fund. Saba Retirement Strategy Institute.
6. Statistical Center of Iran. (2021).
7. Zabihi, Z., Aghajani, M., & Pezhhan, A. Rethinking the culture of living among the elderly in Iran: A mixed-method approach. *Socio-Cultural Strategy Quarterly*, 10(4).
8. Jafari, A. A sociological explanation of active aging with emphasis on cultural capital in the city of Isfahan. *Iranian Journal of Social Science Studies*, 14(52), [Spring 2017].
9. Mirzaei, M., & Kaveh Firooz, Z. Quality of life of the elderly in Tehran and their participation in social activities with emphasis on gender. *Letter of the Iranian Population Association*, 4(8), 123-148.
10. Flavio, M., Norton M. Elderly people definition of quality of life. *Rev. Bras. Psiauiatr.vol.25. NO.L.Sao Paolo.Mar.*
11. Research and Support Center for the Needs and Rights of the Elderly. (2021).
12. Bagheri, Y., & Abdi, R. (n.d.). A reflection on the demands of retirees. Tehran: Tarh-e Naqd Publications 2019.